

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan parlamentin kokoonpano vaalikaudelle 2024–2029

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan parlamentin kokoonpano vaalikaudelle 2024–2029 (E 12/2023 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Johannes Leppo, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Heli Siivola, valtioneuvoston kanslia
- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö
- varamaaneuvos Harry Jansson, Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- professori Päivi Leino-Sandberg
- ministeri Lauri Tarasti

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valtioneuvoston selvitys koskee Euroopan parlamentin kokoonpanoa vaalikaudelle 2024—2029. Selvityksessä käsitellään myös kysymystä Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuuksista EU-asioissa ja Ahvenanmaan maakunnan toivetta omasta parlamenttipaikasta.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Eurooppa-neuvosto vahvistaa Euroopan parlamentin kokoonpanon hyvissä ajoin ennen europarlamenttivaaleja. On erittäin valitettavaa, että Euroopan parlamentin ehdotus ajantasaistetuksi paikkajakoiksi vaalikaudelle 2024—2029 saadaan näin myöhään.

Talouteen liittyvät näkökohdat tulee huomioida Euroopan parlamentin paikkajakoa koskeissa neuvotteluissa. Valtioneuvosto on suhtautunut kriittisesti Euroopan parlamentin hallintomenojen ja henkilöstömäärän useita vuosia jatkuneeseen kasvuun. On keskeistä säilyttää EU:n talousarvi-

Valiokunnan lausunto PeVL 10/2023 vp

on kurinalaisuus ja pitää EU:n toimielinten hallintomenot ja henkilöstömäärä maltillisina ja oikeassa suhteessa siihen, mikä on tarpeen perussopimusten tavoitteiden toteuttamiseksi. Tämä on erityisen tärkeää tämänhetkisessä vaikeassa taloudellisessa tilanteessa.

Valtioneuvosto ei ole kannattanut Yhdistyneeltä kuningaskunnalta EU-eron myötä vapautuneiden Euroopan parlamentin paikkojen uudelleen jakamista. Valtioneuvosto on katsonut, että pienemmän EU:n tulisi tarkoittaa pienempiä toimielimiä ja että Yhdistyneen kuningaskunnan eron myötä olisi löydettävä säästökohteita.

Myös tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvien EU:n laajentumisten varalle on jätettävä riittävästi paikkoja. Tämä on myös poliittinen signaali ehdokasmaille. Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan aiheuttama Euroopan ulko- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen muutos korostaa entisestään EU:n laajentumisperiaatteen merkitystä.

Edellä mainituin perustein valtioneuvosto katsoo, että paikkajaksossa havaittuja epäsuhtia tulisi korjata ensisijaisesti Euroopan parlamentin tämänhetkisen paikkamäärän (705) puitteissa. Muutokset nykyiseen paikkajakoon tulisi pitää mahdollisimman pieninä, myös myöhään saadun ehdotuksen rajallinen käsittelyaika huomioiden. On olennaista, että paikat jaetaan jäsenvaltioiden kesken mahdollisimman objektiivisella, oikeudenmukaisella, kestäväällä ja läpinäkyvällä tavalla.

Samalla on huomioitava, että jos Euroopan parlamentin ehdotus lisäpaikoista toteutuu, Suomi on yksi uudistuksen hyötyjistä. Valtioneuvosto voi hyväksyä lisäpaikkojen jakamisen, jos asiasta saavutetaan laaja yhteisymmärrys jäsenvaltioiden kesken. Vuoden 2024 europarlamenttivaalien (6.—9.6.2024) asianmukaisen järjestämisen turvaamiseksi on tärkeää, että Eurooppa-neuvoston päätös tehdään viimeistään alkusyksyllä 2023.

Valtioneuvosto ei kannata ehdotusta unionin laajuisesta vaalipiiristä. Europarlamenttivaalien nykyinen toimittamismenettely on toimiva, eikä ylikansallisten listojen käyttöönotto ole tarkoituksenmukaista. Se olisi myös juridisesti ongelmallista ja johtaisi nykyistä monimutkaisempaan vaalimenettelyyn, erityisesti äänestäjien näkökulmasta. Valtioneuvosto ei katso, että ylikansallisten listojen käyttöönotto lisäisi EU:n demokraattisuutta. Äänestäjä—edustaja - suhde jäisi ylikansallisilta listoilta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten osalta hyvin etäiseksi. Eurooppa-neuvoston tosiasiallisen liikkumavaran säilyttäminen komission puheenjohtajaehdokasta ehdottaessa on tärkeää myös Suomen vaikutusvallan näkökulmasta. (U 64/2022 vp)

Eurooppa-neuvoston päätöksessä parlamentin kokoonpanosta kaudelle 2024—2029 ei tule viitata ylikansallisiin listoihin.

Hallitusohjelman mukaan valtioneuvosto haluaa turvata Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuudet EU-asioissa.

Valiokunnan lausunto PeVL 10/2023 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Valtioneuvoston selvitys koskee Euroopan parlamentin kokoonpanoa vaalikaudelle 2024—2029. Selvityksessä käsitellään myös kysymystä Ahvenanmaan maakunnan edustajasta Euroopan parlamentissa.

(2) Valtioneuvoston selvityksessä tehdään selkoa Ahvenanmaan maakunnan pitkäaikaisesta pyrkimyksestä saada oma Euroopan parlamentin jäsenen paikka. Selvityksen (s. 7) mukaan Ahvenanmaan maakunta katsoo, että sillä tulee olla edustaja Euroopan parlamentissa, koska se on luovuttanut lainsäädäntövaltaa EU:lle siinä missä valtakunta ja muut jäsenvaltiot. Maakunnan mukaan Suomen tulisi toimia siten, että tämä vaatimus voitaisiin nyt täyttää, kun Euroopan parlamentti on tehnyt ehdotuksen Suomelle annettavasta lisäpaikasta. Maakunta vetoaa kantansa tueksi muun muassa valtioneuvoston vuoden 2009 periaatepäätökseen.

(3) Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin tarkastellut kysymystä Ahvenanmaan maakunnan edustajanpaikasta Euroopan parlamentissa. Valiokunta on pitänyt Ahvenanmaan erityisaseman kannalta ymmärrettävänä Ahvenanmaan maakuntapäivien aloitetta vaalilain muuttamisesta niin, että Ahvenanmaan maakunta muodostaisi Euroopan parlamentin vaaleissa oman vaalipiirin, josta parlamenttiin valittaisiin yksi edustaja (PeVM 13/2006 vp, s. 3/I).

(4) Perustuslakivaliokunta on lisäksi arvioinut valtioneuvoston selvitystä Euroopan parlamentin paikkajaosta. Tuolloin valiokunta totesi, että valtioneuvoston kanta pyrkimyksestä vaikuttaa Euroopan parlamenttiin yhden lisäpaikan saamiseksi on perustuslakivaliokunnan mietinnössä 13/2006 vp ilmaistun kannan mukainen siltä osin kuin se perustuu Ahvenanmaan maakunnan erityisasemaan. Tavoitteena oli saada Suomelle Ahvenanmaan erityisasemaan perustuva lisäpaikka, jolloin Suomella olisi yksi paikka enemmän kuin muilla samankokoisina pidettävillä jäsenvaltioilla. Tällainen ratkaisu olisi valiokunnan mukaan omiaan vähentämään niitä ongelmia, jotka suhteellisen vaalitavan vaatimus ja yhtäläisen äänioikeuden periaate asettavat sille, että Ahvenanmaan maakunnasta muodostettaisiin vaalipiiri yhden Euroopan parlamentin edustajan valitsemista varten. Perustuslakivaliokunta kiinnitti toisaalta huomiota siihen, että valtioneuvosto perusteli lisäpaikkatavoitetta myös alenevan suhteellisuuden periaatteella. Tämä oli valiokunnan mukaan Ahvenanmaan erityisasemaan verrattuna erillinen peruste, joka johdonmukaisesti sovellettuna ulottuisi koskemaan myös Suomen kanssa samankokoisina pidettäviä jäsenvaltioita ja puoltaisi näidenkin jäsenvaltioiden paikkamäärän nostamista vastaavalla tavalla. Tällöin lisäpaikan mahdollista osoittamista Ahvenanmaan maakunnalle olisi valiokunnan käsityksen mukaan arvioitava samoista lähtökohdista kuin valiokunnan mietinnössä 13/2006 vp (PeVL 6/2007 vp, s. 2/II).

(5) Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin todennut, että ehdotus Ahvenanmaan maakunnan edustajanpaikasta Euroopan parlamentissa sopii huonosti suhteellisen vaalitavan vaatimukseen ja yhtäläisen äänioikeuden periaatteeseen, vaikka onkin syytä ottaa huomioon Ahvenanmaan osittain oma oikeusjärjestys (PeVM 13/2006 vp, s. 3/I, PeVL 10/2018 vp, s. 3). Valiokunta toistaa tämän käsityksensä. Lisäksi valiokunta korostaa aikaisempaa vastaavasti, että kokonaisuutena arvioiden kysymys Ahvenanmaan edustuksesta Euroopan parlamentissa on viime kädessä poliittista ratkaisua edellyttävä asia (PeVM 13/2006 vp, s. 3/I, PeVL 10/2018 vp, s. 3).

Valiokunnan lausunto PeVL 10/2023 vp

(6) Perustuslakivaliokunta on Ahvenanmaan maakunnan Euroopassa ainutlaatuihin erityisase-
maankin viitaten pitänyt tärkeänä, että keskusteluja maakunnan vaikutusmahdollisuuksista Eu-
roopan parlamentissa jatketaan eurooppalaisella tasolla (PeVM 13/2006 vp, s. 3/I). Valiokunta
kiinnittää edelleen huomiota siihen, että nyt käsiteltävässä valtioneuvoston selvityksessäkin mai-
nitaan vuoden 2009 valtioneuvoston periaatepäätös Ahvenanmaan osallistumisesta EU-asioiden
käsittelyyn sekä maakunnan mahdollisuuksista vaikuttaa niihin (23.4.2009). Lisäksi pääministeri
Orpon hallituksen ohjelman mukaan Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuudet EU-asioissa tur-
vataan Ahvenanmaan itsehallintolain ja EU:n liittymisasiakirjan lisäliitteen mukaisesti.

(7) Perustuslakivaliokunta korostaa sen merkitystä, että esimerkiksi Ahvenanmaan itsehallinto-
lain 9 a luvun sääntely Ahvenanmaan maakunnan osallistumisesta EU-asioiden käsittelyyn Eu-
roopan unionin asioista on toimivaa myös käytännössä. Valiokunta toistaa kantansa siitä, että Ah-
venanmaan maakunnalle on annettava mahdollisuus esittää kantansa mahdollisimman varhaisessa
valmisteluvaiheessa ja valmistelussa tulee kiinnittää huomiota siihen, että maakunta on yksi-
kielisesti ruotsinkielinen (ks. myös PeVL 10/2018 vp, s. 3).

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Perustuslakivaliokunta ilmoittaa,

että se kiinnittää huomiota lausunnossa mainittuihin seikkoihin.

Helsingissä 7.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala